

Kameraadschap in de zorg voor mensen met EVB+

april 2021

Samenwerken en er voor elkaar zijn

Kameraadschap is een term die bij defensie centraal staat. Niet verwonderlijk. Als je op missie gaat, ben je immers helemaal op elkaar aangewezen. Kameraadschap gaat over samenwerken én over er voor elkaar zijn. En het gaat uiteindelijk over leven en dood.

Op 8 maart sloot Ilona, officier bij de Koninklijke Marine, aan bij de themagroep Medewerkers van het Kennisplatform EVB+. Een inspirerende presentatie waarin kameraadschap bij de Koninklijke Marine centraal stond. Het verhaal van Ilona leverde inspiratie, vragen en mogelijkheden op. Ook in de zorg voor mensen met EVB+ komen medewerkers immers met regelmaat lastige en complexe situaties tegen. Het probleemgedrag van de mensen met EVB+ en de voortdurende dreiging die medewerkers ervaren, maakt het werken met deze mensen zwaar. Medewerkers hebben elkaar nodig. Dat geldt zeker ook voor medewerkers die net starten in dit vak. Je hebt elkaar nodig om op elkaar terug te kunnen vallen in onveilige situaties, om je hart te kunnen luchten, en om vanuit ieders verschillende kwaliteiten te kijken en te vinden wat een client nodig heeft op een bepaald moment. Alleen met elkaar kun je het verschil maken in het leven van mensen met EVB+.

Wat kunnen we leren over kameraadschap vanuit defensie? Geeft dit aanknopingspunten om het team, en daarmee individuele medewerkers, te versterken in de zorg voor mensen met EVB+?

Kameraadschap als onderdeel van de selectie

We kennen tegenwoordig allemaal de uitzendingen ‘Kamp Waes’ en ‘Kamp Koningsbrugge’, waarin gewone burgers geselecteerd worden op hun geschiktheid voor de Special Forces.

Bij de Koninklijke Marine draait het om moed, authentiek en zelfstandig zijn. Naast een aantal andere kenmerken en competenties, is ook het vermogen om samen te werken een cruciaal onderdeel van ‘geschikt zijn’. Na een 3-daagse selectie wordt vastgesteld of je geschikt bent. Daarbij wordt niet ingeleverd op de selectiecriteria. Ook niet als er weinig aanmeldingen zijn. Want het credo is: kwaliteit gaat boven kwantiteit. Anders kom je in een vicieuze cirkel terecht.

Hoe doen we dat in de zorg voor mensen met EVB+?

- *Is het vermogen tot samenwerken onderdeel van de werving en selectie van nieuwe medewerkers?*
- *Wat doen wij als er te weinig medewerkers zijn? Kwantiteit boven kwaliteit?*

Kameraadschap in de opleiding

Na de selectie komt iedereen in de opleiding terecht. Een opleiding van 5 maanden tot 1 jaar. Doordat iedereen hetzelfde uniform en hetzelfde kapsel krijgt, wordt groepsvorming geforceerd. Voorafgaand aan de opleiding moet je een geheimhoudingsverklaring tekenen. Na afronding vindt een beëdiging plaats.

Vanaf het begin wordt kameraadschap gecreëerd. Tijdens je initiële opleiding heb je je groepsleden, je krijgt een zeema of zeepea (een oudere collega die al jaren ervaring heeft), samen met een andere starter die dan je zeebroer of zeezus is. Verbindingen die benoemd worden en je hele loopbaan, en daarna, blijven bestaan.

Gedurende de opleiding bij defensie gaat het steeds over de balans tussen de eigen individuele kwaliteiten en de groep. Regelmatig terugkerende oefeningen zijn manieren om routines op te bouwen én om het onderlinge vertrouwen te versterken. Alleen door heel regelmatig te oefenen, weet je wat er van je verwacht wordt, en kun je uiteindelijk, ook in de meest chaotische situaties, vertrouwen op jezelf en op elkaar. Er kan eenvoudig ingesprongen worden in een ander team vanwege de uniformiteit van de routines en oefeningen.

Elke oefening wordt geëvalueerd. Ook in deze evaluaties worden routines ontwikkeld. Altijd zijn er de vragen: Wat ging goed? Wat kan de volgende keer beter? En wat deed het met jou? Deze vragen vormen ook later in het werk de vaste routine bij elke oefening en bij elke opdracht, groot of klein. Op deze manier wordt ontladen en reflecteren al vanaf het begin en in het klein geoefend.

Hoe doen we dat in de zorg voor mensen met EVB+?

- *Hoe ziet de sociale steunstructuur eruit binnen de zorg voor mensen met EVB+?*
- *Werken we, naast individueel vakmanschap, ook aan teamvakmanschap in de zorg?*
- *Hoe worden mensen opgeleid om in ingewikkelde situaties te handelen en te improviseren?*
- *Welke routine wordt er opgebouwd rondom ontladen en reflecteren?*

Kameraadschap in het team

Bij defensie kom je na de initiële opleiding, terecht in een eenheid. Voordat deze eenheid op missie gaat, krijgt de eenheid gezamenlijk een gerichte training. Een training gericht op teambuilding en op klaarstomen voor inzet.

Deze trainingen worden gevolgd door verschillende eenheden. Competitie tussen deze eenheden zorgt ook voor een teamgevoel en voor trots: 'wie is het beste schip in deze oefening?'. Tijdens deze training worden ook specifieke instructies gegeven. Bv over het gebruik van geweld: wanneer mag je geweld gebruiken, en wanneer niet? Ook is er oog voor de indrukwekkende gebeurtenissen die je onderweg kunt tegenkomen. Er wordt preventief gewerkt waarbij je technieken leert om te zorgen dat potentieel traumatische gebeurtenissen niet tot PTSS leiden. Daarnaast zijn er altijd een geestelijk verzorger, arts en verpleging aanwezig om eigen ervaringen tijdens de training te kunnen delen en waar nodig te laten behandelen.

Je hart luchten is daarnaast een essentieel onderdeel van de training. Iedereen komt immers op enig moment zichzelf tegen. Als je overvallen wordt door emoties tijdens de missie, laat je uiteindelijk ook anderen in de steek. Dat betekent dus ook dat je verantwoordelijkheid moet nemen voor je eigen emotionele valkuilen. Er gaan altijd vrijwilligers mee uit het collegiale netwerk van defensie waar je je hart kunt luchten.

Daarnaast zijn er ook duidelijke sociale spelregels binnen defensie. Bijvoorbeeld de Chatham House Rule: datgene wat hier gezegd wordt, mag beslist niet het huis verlaten. En het is ook duidelijk dat er consequenties zijn bij het overtreden van deze sociale spelregel. Ook hier geldt kwaliteit boven kwantiteit: niet veel regels, maar slechts een paar heldere regels die ook gehandhaafd worden.

Hoe doen we dat in de zorg voor mensen met EVB+?

- *Krijgen teams gerichte trainingen en instructie?*
- *Wordt er gewerkt aan teambuilding als vast onderdeel van de training?*
- *Hoe worden medewerkers voorbereid op potentiële traumatische gebeurtenissen?*
- *Zijn er collega's beschikbaar waar je altijd je hart kunt luchten?*
- *Kennen we sociale spelregels en consequenties bij het overtreden van deze regels?*

Kameraadschap tijdens de inzet

Ook voordat je uiteindelijk ingezet wordt, krijg je met de hele eenheid een gerichte instructie: Wat is de situatie, wat is het doel, wat is je taak en wie is betrokken?

Tijdens de missie wordt voor iedere opdracht een 'briefing' gegeven zodat mensen op pad kunnen, en precies weten wat er van ze verwacht wordt. Na afloop is er altijd weer een 'debriefing', waarbij opnieuw de vragen worden gesteld: wat ging goed? Wat kunnen we volgende keer beter doen? Wat doet het met jou?

En ook hier zijn weer sociale rollen: je krijgt een buddy aangewezen voor de duur van de missie. Met die persoon voer je samen de taken uit, maar deze buddy is ook je eerstelijns hulp bij stress etc.

Als toch gebeurtenissen ontstaan, waar de gewone routines niet voldoende zijn om stress te ontladen, wordt direct een trauma-risico management team ingevlogen. Primaire verantwoordelijkheid van defensie is immers ook om te zorgen dat een bemanningslid zijn werk goed kan doen en weer naar een volgende inzet kan.

Hoe doen we dat in de zorg voor mensen met EVB+?

- *Hoe zorgen we voor afgebakende taken in de zorg, zodat het werk behapbaar en overzichtelijk blijft?*
- *Is het altijd helder wat precies van mensen verwacht wordt?*
- *Is er een vaste manier van communiceren vooraf en na een situatie of werkdag?*

Kameraadschap na afloop

Tot slot komt aan iedere missie een einde. Na vier tot zes maanden keert een eenheid naar huis. Er wordt een tussenstop georganiseerd zodat de mensen eerst kunnen uitblazen en ontladen, voordat ze weer terugkeren naar hun gezin en naar het normale leven. Tijdens deze tussenstop kan iedereen op zijn eigen manier tot rust komen en zijn er allerlei mensen aanwezig om daarbij te ondersteunen (bedrijfsmaatschappelijk werk, geestelijk verzorging, vrijwilligers van het collegiale vrijwilligersnetwerk en vertrouwenspersonen). Daarnaast wordt een geneeskundig en psychosociaal nazorg traject opgestart.

Bij de uiteindelijke terugkeer wordt een feestelijk onthaal georganiseerd waar ook familie klaar staat. De missie is ten einde.

Na anderhalf jaar wordt ook altijd het schip schoongemaakt en worden reparaties uitgevoerd. Zo wordt het schip opnieuw klaar gemaakt voor een volgende inzet. Zo worden ook momenten gecreëerd om in ontspannen sfeer samen te komen, stoom af te blazen en je op te maken voor een volgende opdracht.

Hoe doen we dat in de zorg voor mensen met EVB+?

- *Kennen we een duidelijk afgebakende periode van inzet?*
- *Is er ruimte om met elkaar tot rust te komen?*
- *Worden successen gevierd of feestelijk afgesloten?*

Kameraadschap in ontwikkeling

Binnen defensie kan iedereen zich verder ontwikkelen. In eerste plaats binnen de sociale steunstructuren en de verschillende rollen die daar benoemd worden: van maat en buddy, tot zeepa/zeema, tot mentor, vrijwilliger, geestelijk verzorger etc.

Binnen een specifiek dienstvak kun je verschillende rangen en standen doorlopen. Het topniveau, bijvoorbeeld topambtenaar bij ministerie van defensie, is in principe voor iedereen bereikbaar. Om naar een volgende rang te gaan, volg je de daarbij behorende interne opleiding, die je voorbereidt op je nieuwe verantwoordelijkheden.

Hoe doen we dat in de zorg voor mensen met EVB+?

- *Wat is het perspectief van een startende medewerker?*
- *Kun je door ontwikkelen in verschillende sociale rollen binnen je vak?*
- *Kun je door ontwikkelen naar een volgend vak of taak?*

Vervolg in de zorg voor mensen met EVB+

In de volgende bijeenkomst van de themagroep Medewerkers wordt verder gesproken over kameraadschap in de zorg voor mensen met EVB+. De deelnemers verkennen met elkaar bestaande voorbeelden en mogelijkheden binnen de eigen teams.